

Deszki telepések

Tisza utca a Maros mellett

Sétálok a Lenin téren, Deszken. Társadalmi munkások kezényoma a parkban. Igaz, a fiatal fáschkák még éppen hogy sarjadnak, de a tér későbbi formája így is jól kivethető. Amott a szép új iskola tömbje fedrik, a sportközpontban pedig fociznak.

A Tisza utcát keresem, de járatlanságom a községben falunézésre kényszerít. Nem bánom. Ugyis arra vagyok kíváncsi, miért költöznek ide Szegedről? Trabant fékez és hallom a letekert ablakból:

— Hát te, mit keresel itt? Mondanám, hogy kit, de felismerem az autóst.

— Téged.

— Jövök mindjárt, menj be abba a házba, várjál, csak beugrok Szőregre egy bicikliülésért.

Magam maradtam és elgondolkoztam: lassan húsz éve, hogy hosszabban elbészéltünk az elrobogott autóssal, s az is Lipcsében volt, most meg itt Deszken...

Előbb Horváth Pétert kerestem és könnyen találok. A kerítéstől mentes kertben kapál. A jó napot-váltás után ő kérdez:

— A személtgyben jött? Ilyenkor, szombaton?

— Nem, de panaszkodni is lehet.

— Fáradjon beljebb, mondom... Felháborító, hogy még Szegedről is ide, a kiserdőbe hordják zsákokban a hulladékot. Rendkívül környezetszennyező.

— Annyit tehetek, felhívom az illetékesek figyelmét. Egyébként az érdekel,

miért költöztek a városból faluba?

— Tanácsi lakásunk volt, amit akkor kaptunk, amikor elkészült a biológiai intézet Szegeden. Oda mentem dolgozni. Jó volt az egy darabig, de mégsem éreztük jól magunkat a panelben a feleségemmel.

— Deszk azért mégiscsak falu, s ha jól informáltak, Ön tudományos munkát végez...

— Igaz mindkettő, de nézze, ott egy karnyújtásnyira Szőreg, az pedig már Szeged. A tájékoztatás is jó: most már az orvosgyógyászat génművelésével foglalkozom.

— Mi döntött végül, hogy kiköltöztek?

— Az olcsó telekár. Mindössze negyven forint volt négyzetmétere. Azóta kiderült, hogy a közlekedés is jó és hallgassa csak ezt a csöndet! Megfizethetetlen. Szeged sem túl zajos, és Pesten megszoktam a dübörgést, mert a főváros közepén életem szülemmel, de ez más.

— Kertészkedik?

— Csak magunknak, piacra soha. A kert fele pihenőpark lesz.

A feleség véleménye:

— Semmi gondunk nem volna, ha szó nélkül néha nem kapcsolnák ki a villanyt, vagy nem zárnák el a vizet. Kicsit rossz az út, de hátha eljut hozzánk is a szilárd burkolat.

A másik „telepes” közben hazatért. A műhelyben kerékpárt szerel. Teheti Csanyavéc Béla, hiszen mellékállásban műszerész kisiparos. Mindent javít délután 5-től

8-ig, napközben a biológiai intézetben dolgozik.

— Szeged és Deszk között nagy a különbség. Miért elitt?

— A Péter biztosan mondta. A kedvező anyagiak miatt. A telekár felét kérték, a másikat 2 év alatt kellett kifizetni. Ez az egyik, a másik, hogy tíz évig négyen laktunk a Gyapjas Pál utcában az anyósommal egy 16 négyzetméteres szobában. Nem kell tovább mesélnem ugye?

— Mikor kezdtek építkezni?

— Hét éve, harmadik éve költöztünk be.

— Csak új házakat látok a környéken, sok-sok idegen között még nem alakult ki barátság...

— Tévedés. Előbb a járdaépítésnél jöttünk össze, aztán volt tavaly nyáron az a hatalmas vihar, amelyik rendesen pusztította a tetőket. Egymásnak segítettünk javítani.

— Látom, van telefonja...

— Disznek egyelőre, reméljük, az új osztás is sorra kerül. Nagyon kellene, mert sokan kértek már, hogy vigyem be a gyereket az ügyeletre. Ezt nem panaszból mondom, bármikor szívesen teszem.

— Kiskert, nagy öröm, nagy kert sok pénz...

— Arra nem érünk rá. Ami a konyhára kell, azt megtermeljük. Nemsokára veszünk csirkéket, azokat is csak magunknak neveljük.

— Mások örülnének egy 1200 méteres kertnek.

— Lehet, de azért, mert faluba költöztünk, nem kötelező falusiasan élni...

Ac S. Sándor

Nem kallódhat, sokszor mégis elvész

Elit iskola. Sokaknak nem tetsző kifejezés, konzervatív fölfogást, helytelen politikai tartalmat vélnek fölfedezni benne. Számomra szimpatikus, mind a kifejezés, mind annak tartalma, s ha maradnak gondolatok, azt is vállalom, hiszen a konzervativizmus — szociológiai értelemben — a hagyományos értékek megőrzését hirdeti, és ez az oktatás esetében a tudás rangjának visszaállítását, maradék tekintélyének óvását jelenti. Egyetlen társadalom sem volt és nem is lehetett életképes, ha a fontos kollektív döntéseiből kirekesztette a szellem embereit. Akár úgy, hogy alacsony képzettséget igénylő munkakörökbe kényszerítette, gyűjtőhelyekre terelte, vagy úgy, hogy a színvonalas oktatástól, továbbképzéstől is elrekesztelte. A történelem drámába illő fordulata az, amikor a vezér a koncentrációs táborba zárt értelmiségért küld, mert önmaga és szervezete már tehetetlen. Jól tervezett társadalmak elkerülik ezt a tragédiát.

Messzire keveredtem az elit iskolától, de a tudásgyárak is a beláthatatlan távolra gyakorolnak hatást. Ilyen módon nem mindegy, hogyan viszonyulunk a szellemi képességekben tehetséget elárulóhoz, és az sem másodlagos, hogy e viszony milyen intézményes keretek között kap kifejezést. Konkrétabban: igen fontos, hogy a felsőfokú tanulmányok végzésére felkészítő gimnáziumokban milyen gondolkodási tartalékokat halmoznak föl a 14–18 esztendő diákok. Ugyanakkor az sem elhanyagolható szempont, hogy ez a kiemelt helyzetben levő — évfolyamonként néhány ezres — diáksereg hogyan látja a tudás, a tehetség esélyeit, milyenek itéli életlehetőségeit más társadalmi rétegekhez tartozó kortársaihoz képest.

„Mi erről szemérmesen szoktunk beszélni” — mondja Valkusz Pál, a Ságvári gimnázium igazgatója —, a gyerekek úgy pontosan látják, hogy a szakmát tanult egykori osztálytársaik többszörösét keresik majd annak, amit ők diplomával a kezükben. Modern korunk modern szemléletével ezt tarthatnák a tehetséggondozás útjában álló legsúlyosabb akadálynak, de ez nem így van: aki otthonról kellő indítást kapott, az anyagilag alábecsült pályát is inkább választja, mint egy jól fizetett. Legalábbis egylevele ez a helyzet, miként a pedagógusok számára az anyagi megbecsültséget biztosítani képtelen vezetést is mindegyre a tanáremberek hivatástudatában bizik. Mondom: egyelőre. Arra is gondolni kellene pedig, hogy a lét és a tudat ismert kapcsolata akkor is fennáll, ha az nem élvezi az ideológiák bizalmát. Magyarul: az alulfizetett pályákra nem a legrátermettebbek áramlanak, s ezek a „jó rendűek” legjobb szándékuk mellett sem tudnak majd megfelelni az adott esetben szükségszerűen magas követelményeknek.

A Ságváriból például a felsőfokú intézményekbe jelentkezőknek több mint hetven százalékát veszik fel az első évben, és évről évre kevesebb a pedagógusnak készülő, azokon belül pedig a kiváló képességű tanuló. Egyértelmű, hogy magának a tehetséggondozásnak az alapjai sorvadnak így el.

Mert tagadhatatlan, hogy amióta léteznek a gimnáziumok, a legjobb képességű gyerekek ide jelentkeznek. Ma is igen színvonalas képzést biztosít több gimnáziumunk, köztük a négy szegedi is. A tehetséges tanulók képzésében — országos összehasonlításban is — a Radnóti Miklós és a Ságvári Endre Gimnázium ért el a legtöbbet, olykor új utakon is járva.

„Az új osztályokat olyan tanulókkal kívánjuk benépesíteni, akik mindenekelőtt szorgalmasak, átlagosan jó adottságokkal rendelkeznek, illetve egyes tárgyak iránt érdeklődést tanúsítanak” — mondta néhány éve Bánfalvy József igazgató a Radnótiában indítandó előrehozott vizsgájú osztályokról. Azóta ezek az osztályok igen jó eredménnyel működnek: a kiváló tanulók társaiknál korábban tehetnek vizsgát egy-egy tantárgyból. Így jobban elmélyedhetnek az adott tárgyban — az órát sem unják —, vagy más tantárgyakra is odafigyelhetnek. Vannak csoportosan és egyénileg felkészülők az előrehozott vizsgára, a jelentkezőktől és az arra érdemesektől függ minden, a tanári kar „csak” segít. Ez nem azt jelenti, hogy a kiváló közül is kiváló készülhetnek a korábbi vizsgára, mert a lehetőség mindenki előtt nyitva áll. „Ha nem is lesz mindenki kiugró, de az adott tárgyból biztosan szilárdabban alapokról indulhatnak tovább” — így az igazgató. A program egyébként nagyon sok gimnázium érdeklődését fölkelte, de ennél is fontosabb, hogy a Radnótiában belső mozgást hozott ez a kísérlet, érdekesebb lett az oktatás. Bánfalvy József szavaival: „a tehetséges gyerekek lendületet ad az iskolai munkának”.

A Ságváriban a tanulószoba rendszeréhez kötődik a tehetséggondozás. Egy-egy szaktanár — az igényeknek megfelelően, adott óraszámokon belül — 4-12 tanulóval foglalkozik a hivatalos tanórákon kívül. De nemcsak a tanulószoba óraszámát használják ki, például kémiai laboratórium gyakorlatokat végeznek, amelyek nem szerepelnek a tananyagban. A tudománygyógyászat gyakorló gimnáziumában hagyományosan sok gondot fordítanak az országos középiskolai tanulmányi versenyen való mind jobb részvételre. Ezen a téren a nyelvi tagozatosok értek el nagyszerű eredményeket, de matematikából és biológiából is gyakran kerülnek az első tízbe ságváristák. Mivel ez a helyezés automatikusan maximális pontszámot jelent a felsőfokú felvételin, roppant nagy a verseny vonzereje. Ezt erősítik föl az iskolában: rangja van annak, aki „falra akar mászni”, azaz a di-csőségfalra akar kerülni. Akinek ez nem sikerül, az is jó eséllyel mehet fölvetélni. Jó hír: azok a pedagógusok, akiknek tanítványai az országos verseny legjobbjai közé kerültek, minden diák után 300 forint fizetésemelést kapnak.

Mikor ezt hallottam, kicsit meglepődtem, de ahogy lekapogom e sorokat, be kell látnom: ez egyszerűen a realitás eljárás. A gond csak az, hogy ezen meglepődöm, hiszen olyan kevés a valósághoz mért dolog a hazai oktatásügyben.

Hogy mást ne mondjak: a közoktatás nem tudok olyan felsőoktatási intézményről, amely külön tehetséggondozó mechanizmust működtetne. Pedig — ismerve a középszer dühöngő önvédelmét még e helyeken is — elkélne a tényleges igényekhez igazított tehetséggondozás az evetemeneken és főiskolákon is.

De ez már egy másik fejezet.

Dlusztus Imre

Dráma és komédia

Ma este ünnepélyes megnyitással és Szokolay Sándor Várnász című operájának előadásával megkezdődik a magyar operajátszó színházak negyedik találkozója a Szegedi Nemzeti Színházban. Az ünnepi előadásban ott lesz a szerző, és a hazai zenei élet sok más, jeles képviselője.

Az operafesztivál nyitóelőadásának beiktatott Várnász az első kiemelkedő produkciója volt a szegedi operatársulatnak — az újjáépített színházban. Egyszerűsödő operakultúránk, zenei életünk jelentős eseménye is, hiszen az utóbbi évtizedek legkiseb magyar operáját az 1964-es ősbemutató óta eltelt időben — a tavalyi szegedi bemutatóig — hazai társulat nem állította színpadra. Szokolay művét — melynek szövegét a Garcia Lorca-dramából készült Illýés Gyula-fordítás alapján a zeneszerző állította össze — Oberfrank Géza rendezte és vezényelte, aki az ősbemutató, az Operaházban ennek a műnek a vezénylésével debütált.

A szegedi előadás egyik kritikájából idézünk: „A zenekar Oberfrank Géza keze alatt minden pillanatban a helyén volt, nem szükkölködött sem drámai kifejezésben, sem lírai ellágyulásban.”... Az abszolút főszereplő... az Anya. Gortva Irén egészen egyszerűen zseniálisan formálja meg. Ennek az alakításnak tilka az egyszerűség, az a sokszor olvasható, de ritkán átlátható színpadi csoda, amikor a jelmezt magára öltő színész saját ruháját viselő emberre válik.” Leonardo: Németh József, ... lassú járása, kissé hajlott háta és szívismogatóan meleg, nemesen pácolt bútorokra emlékeztető barna baritonja olyan férfi portréját rajzolja ki, aki tudván tudja, meddig mehetne el, de aki maga sem tehet a belőle sugárzó ero-

Az operaszínpadon

tika hatalmáról, védtelen a saját szenvedélyével szemben, és egyetlen útja az elkerülhetetlen pusztulásba vezet. Nem okos, nem bátor, csak szuverén.” „A Menyaszonny: Bajtaty Horváth Agota. Hangjának ereje, a kifejező, intenzív, telt pianók a legfeltűnőbbek, de a fortek is határozott, torzítatlan színekkel szólnak meg.”

„Mitől is remek hát az előadás? Attól, hogy majdnem teljesen adekvát a darabbal. Szokolay mindazt, ami neki fontos volt, a zenébe rejtette. Ennek a rejtőzködésnek a titkára érzett rá sokszor a rendezés és a legérzékenyebb főszereplők. Arra, hogy a zsigerekben lejártszó drámát a zsigerekkel kell eljátszani, hogy hathasson; arra, hogy az állás sokkal biztosabb színpadi helyzet, mint az ágálás; arra, hogy mi is a mozdulatlan ereje.” (Halász Péter, Muzsika).

Kedden este Jacques Offenbach: A párizsi élet című vígoperáját mutatja be a Népszínház operatársulata. Vezényel: László Endre. A főbb szerepekben: Jánosi Péter (Condremark, svéd báró); 1968-ban szerződtette a Magyar Állami Operaház, négy éve a Népszínház operatársulatának tagja, a repertoárt alkotó művek bariton főszerepeit énekli. Bihari Tóth Zsuzsa (a báró felesége) a pesti Bartók szakiskola növendéke volt, 1975-től két évig a Néphad-

sereg Művészegyüttesben magánénekes, azután lett a Népszínház tagja. Németh Gábor (Fernand, aranyfű) zeneakadémiai diplomájának megszerzése után az Operaház tagja lett, 1972-ben; több nemzetközi énekversenyen nyert díjat, a Magyar Rádió 1971-es dalversenyén első lett. Négy éve a népszínházi operatársulat tagja.

A párizsi élet rendezőjét, Kertész László igazgató-főrendezőt idézzük: „Miért a párizsi életet választottuk repertoárunk darabjai közül a fesztiválra? Előszörban azért, mert a mű egyike Offenbach legértékesebb, egész estét betöltő vígoperáinak... melyben a mester — saját kora Párizsának jellegzetes figuráit ábrázolva — már teljes zeneszerzői fejezetben lép elénk; a mű alig néhány évvel a Hoffmann meséi előtt született. Remek szerepeket kínál, pazar kórusszituációkat vonultat fel, melyekben egyéniséget kaphat minden, egyes közreműködő. S ez nálunk kölcsönösen fontos, mert társulatunk valamennyi művésze estéről estére váltakozva lát el kórus, illetve szólófeladatokat... Egyébként ez az előadás most a legfrissebb produkciónk, de a művet első alkalommal éppen húsz esztendeje vittük színre. A felújítás tehát érdekes rendezői erópróba is...”

S. E.

Román kulturális seregszemle

Szombaton Kétegyházán, a művelődési házban rendezték meg az országos román népművészeti seregszemle döntőjét, amelyen tíz,

Békés, Hajdú-Bihar és Csongrád megyei település háromszáz néptáncosa, népi éneke és népzenei rész

Kávéházi esték

A nagy sömmi szépségei

Szeretjük azokat — s vannak még ilyenek —, akik, ha tehetik, elvonulnak távol a lakóhelytől, a szabadba, hogy hallgathassák a szél zúgását...

Nem értjük azokat — s vannak ilyenek is —, akikről már Herman Ottó is elmondta, hogy kimennek a szabadba, élvezni a tájat, a levegőt, s hozzá a rántott csirkét, s a heverést a pázsiton...

Szeretjük azokat — s akik sajnos kevesebben vannak —, akik nem könyvből tanulták a természetet, sok kicsit csináltak már életükben, hogy aztán a sok kicsiből álljon össze „életük nagy semmije”...

S nem tudjuk megérteni azokat, akik — sajnos ilyenek is vannak — lenézik a sokoldalú érdeklődést mutató kutatót, pedig a nagy meglátásokat, összefüggéseket az ilyeneknek köszönhetjük. Egy természetkutató nem lehet csak zoológus vagy botanikus Érdeklőd-

nie keil minden iránt, ami él, ami mozog, ami, vagy aki élőlény, hiszen végső soron minden egy végeláthatatlan fejlődési sornak csak egyetlen láncszeme csupán.

Igy hát, akiket érdekel, milyen szépségeket rejt a nagy sömni, a nagy természet tarka söllyéke, jöjjon s hallgassa meg egy fiatal kutató véleményét erről, akinek, ha nincs is még akkora lengő, hófehér szakáll, mint imádot „meszterének”, de szakértelemmel tudósít bennünket a szegedi madárkalendárium legfrissebb lapjáról.

Mit mondanak a madarak jelzései? Megszólt-e már a kakkuk...? Mi van a pihész fészkek tojásaival? Mogyüttek-e már a seregélyek, a füstli fecskék, továbbá mit ígér a Zsuzsánna-napi pacisirtaszó...? Mikor érred hosszú álmából a Fehér-tó, s mikor kiált már az ezüstsrály, vagy mi tör-

tént a kecskefejökkel, vagy a fenyőrigó fiókaival...? Beszámoló ritka vendégek látogatásáról a vadvizországból, mint amilyenek a havasi lile, a pelikán, a hajnalmadár s mások... furcsa madárkák, mint amilyen a „hófehérke” nádiasármány is. Előrehaladt-e a természet rendje a június nap forróságában? Útra készen vannak-e már a golyák, s a hősármány, vagy a jégmadár — mint ahogyan a kóborló madarak a kora őszt — jelzik-e a tél közeledtét?

Egyszóval a természetvédelem égető kérdéseiről, az ökológia és ökonómia közötti háború legfrissebb fejleményeiről. Talán bepilanthatunk népünk természettudományos hiedelmeibe, s esetleg megtudhatunk valamit a rejtélyes tengeri herkentyűről is... Mindenkit szeretettel vár Csizmazia György „harsogó” tavaszi estjére a házigazda Csongor Győző